

МУЗЕЙНИНГ ТАРБИЯВИЙ АХАМИЯТИ.

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи илмий ходими

Комилова Зулфия

“ Буюк тарихда ҳеч нарса изсиз кетмайди . У халқнинг қонида, тарихий хотирасида сақланади ва аъмалий ишларда номоён бўлади. Шунинг учун ҳам қудратлидир. Тарихий меъросни асраб-авайлаш, ўрганиш ва авлоддан авлодга қолдириш давлатимиз сиёсатининг энг муҳим йўналишларидан биридир.”

Ўзбекистон Республикасининг Призиденти

Шавкат Мирзиёев.

Ўзбекистонда асосан охириги давр мобайнида мавжуд музейларимиз томонидан оммавий равишда зиёратчиларни жалб қилиш масалаларини кенг кўламда этиборга олинмоқда.. Ушбу масалалар юзасидан музейни ташкил этувчи илмий ва кўнгилочар воситалари ҳақида, музейнинг атроф муҳит ва жамиятнинг ривожига қай даражада таъсир этиши ҳақида бир қатор фикрлар юритилган. Жумладан музейларнинг вазифасини аниқлаш учун “фаолият” деган сўзнинг луғавий маъносини тавсифлашга тўғри келади.Бунинг маъноси музейларнинг ижтимоий –маданий вазифаларини тўлиқ очиб бериш демакдир. Шундагина музейга маълум бир фаолият вазифасини бажарувчи муассаса сифатида қараш мумкин бўлади. Музейларимизга шу тарзда ёндашиш унинг фаолиятида бошқа муассасалар фаолиятида мавжуд бўлмаган ўзига хос сифатларни яъни, фондларни тўплаш, йиғиш, илмий тадқиқот ишларини олиб бориш, экспозиция-кўргазма уюштириш, таълимий-тарбиявий иш олиб бориш каби амалий жиҳатларини очиб беради.Музейларимизнинг ижтимоий-маданий вазифасини тарихий-маданий жиҳатдан таҳлил қиладиган бўлсак, унинг жамият олдидаги ўзига хос мажбурияти ва вазифаси қуйидагиларда асосан намоён бўлади: Яъни Музейлар ҳазиналарида

сақланаётган музей ашёлари ва музей коллекцияларини хужжатлаштириш ва жамиятда юз берадиган факт, ҳодиса ва воқеаларни музейдаги ашёлар орқали асослаш. Таълим тарбиявий вазифаси ва билим олиш талабларини қондириш учун музейдаги асори-атиқалар борасида илмий асосланган маълумотларни бериш имконларини яратиш. Музейларнинг ижтимоий-маданий вазифасини ёритиш учун улар фаолиятига маданиятшунослик, социологик, фалсафий ҳамда музейшунослик нуқтаи назардан ёндашиш лозим бўлади. Кўплаб мамлакатларнинг музейшунослари томонидан музей ашёлари ва музей коллекцияларини хужжатлаштириш ва таълим-тарбия вазифасига алоҳида урғу берилади. Мутахасислар “музей вазифаси” деган тушунчани ёки музей фаолиятига боғлиқ фанлар ёрдамида унинг асосий вазифасини кенгроқ ёритиш кераклигини таклиф этадилар. Мисол қилиб айтганда музей ашёларини хужжатлаштириш ҳамда таълимтарбия вазифасидан ташқари уларнинг фондларини сақлаш, илмий тадқиқот ишларини олиб бориш, эстетик, гносеологик, аксиологик ва тарбиявий вазифаларини ҳам киритишмоқда. Шунингдек музейларнинг вазифасига нисбатан яна бошқа бир қараш ҳам бор. Баъзи бир олимлар буни тулича изоҳлаб берганлар. Яъни асарларни тўплаш, инсоннинг халқпарварлик ва маданий тимсолини акс эттирган қимматбаҳо асарларни сақлаб қолиш, нашр қилиш, одамларни бадиий бойликни ҳис қила олишига ўргатиш, дунёқараш ва ва қадриятларга бўлган муносабатини шакллантириш, ижодий фаолиятини кучайтириш, англаш имкониятини кенгайтириш, миллий, маҳаллий ва касбий ўзлигини англашига кўмаклашиш, тарихий боғлиқликни таъминлаш каби вазифалар нақадар муҳим ва аҳамиятли эканлигини таъкидлашмоқда. Музейларнинг ижтимоий вазифаларига нисбатан қараганди бошқа манбаалари ҳам аниқланган. Бу музейларга четдан қараб, музей – бу илмий тадқиқот институти, музей – бу бир маданий маскан деган эскича қарашларга барҳам беришни талаб қилади. Демак ушбу атамалар таркибида музейга чинакам баҳо бериш учун “музей – бу музей” деган оддий ибора қолиб

кетган. Шуни тушуниб етилдики, музейларнинг кўп қиррали фаолиятига қараб эмас балки музей феноменини фалсафий нуқтаи назардан англашга интилиш керак экан. Музейлар борасидаги умумий тушунчани англабетиш учун уларнинг ижтимоий-маданий вазифасини очиб беришга кўмаклашиши мумкин бўлган “маданият – жамият - шахс” деган ёндашиш тизими тўғри келади. “Маданият” муаммосига оид ушбу тушунча доирасига музейдаги кадрларни ҳужжатлаштириш, ҳисобга олиш, сақлаш ва ўрганиш қабилар киради. “Жамият” тушунчасига билим бериш, тарбиялаш ва зиё тарқатиш киради. “Шахс” эса музей фаолияти орқали ижодий иқтидорини ошириб, ҳордиқ чиқаради. Ундан ташқари инсон музейнинг маданиятшунослик вазифаси доирасига кирувчи фаолияти натижасида маданий мерос билан мулоқотга кириш орқали ўзининг маънавий талабини ҳам қондиради. Бу ҳолда музейлар вазифасининг маданиятга оид қизгиси қуйидагича намоён бўлади: умумий дунёқараш ва кадрлар тизимини шакллантириш, жамиятнинг бирлашиши ва демократиклашувини ошириш, шахснинг ижтимоийлашуви ҳамда ижодий фаолиятини юксалтириш, тарихий боғлиқликни таъминлаш ва инсонни англаш имкониятини кенгайтириш. Музейларнинг ижтимоий аҳамиятини акс эттирувчи тарихдан шаклланиб келган ижтимоий-маданий вазифаларининг кўп қиррали эканлиги ва турли нуқтаи назардан ўрганилиши натижасида унинг олдида қуйидагича мақсадлар туради: музей ашёлари ва музей коллекцияларини ҳужжатлаштириш вазифаси яъни музей ишининг асосий вазифаси, асослаш вазифаси, яъни жамият тараққиётининг маданияти ёки табиатини акс эттирувчи далиллар билан тасдиқлаш, чунки у жамиятнинг ривожланишини акс эттирувчи далилларни йиғиш ва сақлаш орқали унинг иқтисодий, илмий ва маданий талабларига жавоб беради. Таълимий-тарбиявий вазифаси жамиятнинг музейга бўлган ахборот бериш, акс эттириш имконияти орқали ахборот олиш ва маданий талабларига жавоб беради. Бу эса ўз навбатида маданий-маърифий соҳаларини ҳам ўз ичига олади;. Жамият аъзоларининг бўш вақтларини тўғри ташкил этиш, уларнинг маданий, маънавий

ва рухий ҳордиқ чиқаришига бўлган талабини қондириш вазифаси ҳам шулар жумласига киради. Бундай вазифанинг муҳимлиги шундан иборатки, жамият аъзоларининг музейга ташриф буюришлари ортида уларнинг ҳам ахборот олиш, ҳам билим олиш, ҳам тарбиявий аҳамиятидан баҳраманд бўлиш истаги ётади. Шунинг ҳам кўзда тутиш лозимки ҳар қандай макон, замон ва вақтда музей билан жамиятнинг ўзаро ҳамкорлиги унинг ўз вазифасини адо этаётганлиги ва унинг амалда мавжудлигидан далолат беради. Бундаин жараён доимий тарзда ҳам музейнинг ички фаолиятида ҳам унинг ижтимоий-маданий муҳит билан узлуксиз алоқасида намоён бўлади. Музейларнинг ижтимоий вазифалар билан узлуксиз алоқаси уларнинг барча фаолиятида яққол намоён бўлади. Унинг ижтимоий фаолияти ҳам шунда акс этади. Музейларнинг ҳужжатлаштириш, сақлаш, ўрганиш жараёни музей экспонатларини кўргазмага қўйиш ва намойиш этиш давомида ҳам тўхтамайди. Бундаин вақтда экспонатларни намойиш этиш музей фаолияти давомида олиб борилган барча тадқиқот ва изланишлар ўзига хос илмий кўрик сифатида намоён бўлади. Экскурсиялар, маърузалар ва маслаҳатлар сифатида амалга ошириладиган музейнинг аниқ амалиёти бунда гўёки музей экспонатлари тўғрисидаги маълумотни тўлароқ билишга кўмаклашади. Музейларнинг таълимий ва тарбиявий вазифаси музейдаги экспонатлар ҳақидаги маълумотни ташриф буюрувчи ва мухлисларга ҳар тарафлама тушунтиришнинг турли усулларини қўллаш орқали амалга оширилади. Музейлархазиналарида сақланаётган турли асори-атиқалардан таълимий мақсадда фойдаланишда намойиш этилаётган жамланманинг йўналишини тўғри танлаш, уларни эҳтиёткорлик билан сақлаш, кўргазма қилиш ва экологик муҳитни ҳам таъминлаш лозимлигини унутмаслик керак бўлади. Бундан келиб чиқадики, музейларнинг ижтимоий-маданий вазифаси серқирра бўлиб, улар музей ашёларини ҳужжатлаштириш, фондларни сақлаш ва бойитиб бориш, илмий тадқиқот ишларини амалга ошириш, эстетик, гносеологик, аксиологик вазифалари билан бирга умумий ва энг муҳими таълимий-тарбиявий вазифалар муҳим саналади.

Юқорида кўрсатиб ўтилган музей мутахасисларига оид вазифаларни оқилона, илмий жihatдан мукамал аъмалга оширилса, албатта мазкур вазифалар музей билан жамият ҳамкорлигида ижобий натижалар беради. Бу борада ҳар йили давлатимиз раҳбари томонидан янгидан –янги фармон ва қарорларни жорий этилиши тарихимзни янада яхшироқ, чуқурроқ ўрганишга ундайди.Йўлбошчимиз такидлаганларидек, ёшлар келажагимиз ворислари экан, албатта уларнинг илмли бўлишларига замин яратиб бериш улўғвор режаларимизнинг асоси ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Илаев И.Музееведения-Тошкент-2006.
2. Курязова Д.Т.- Ўзбекистонда музей иши тарихи-2010.
3. “Музейлар тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни-2008-йил.
4. Ўзбекистон Республикаси Призидентининг “Музейлар фаолиятини тубдан яхшилаш “ борасидаги қонун-2008 йил 12-сентябр.
5. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари” тўплами-2008-йил.
6. Михайловская А.И.- Музейная экспозитция.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 1998-йил 5-мартдаги қарори. “Халқ сўзи” газетасининг 1998-йил 15 – март сони.